

посилання на джерело), – то це вже порушення академічної доброчесності. Але, щоб це розуміти і дотримуватися принципів академічної доброчесності, людина повинна бути носієм загально-цивілізаційних цінностей та цінностей академічної культури. Бо без цього неможливе гармонійне поєднання та співіснування академічної доброчесності та ШІ, оскільки довести факт використання ШІ у тексті наукового дослідження наразі неможливо, антиплагіатні програми вказують лише на ймовірність наявності ШІ-контенту. Це становить приховану загрозу для науки і наукової діяльності. Але це вже зовсім інша тема для роздумів.

Література:

1. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року №2145-VIII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

2. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 1 грудня 2022 року № 2811-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>

СУЧАСНА ПОЛІТИКА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Колеснік Т. В.

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри цивільного, трудового права
та права соціального забезпечення
Донецький державний університет внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна*

Сьогодні академічна доброчесність стала невіддільною частиною освітнього процесу для кожного представника вишу, як для керівника так і для викладача та здобувача, які формують авторитет закладу, та презентують його на національному та міжнародному науково-освітньому просторі. Дотримання та формування стійкої культури академічної та наукової доброчесності підтримують усі заклади вищої освіти і органи державної влади держав-учасниць Болонського процесу, що зафіксовано Паризьким комюніке (2018) [1] та Римським

Міністерським Комюніке [2], підписаними міністрами, відповідальними за вищу освіту.

Актуалізація дотримання настанов академічної доброчесності обумовлена піднесенням значення людського капіталу, домінування суспільних знань та нового образу особистості із креативним, самостійним, критичним мисленням, за яких зростає значущість освіти в царині інтелектуальної величі людини. Академічна свобода, відкритість, толерантність, солідарність і діалог, як фундаментальні основи буття академічного середовища, перебувають у фокусі уваги Європейської університетської асоціації та Ради міжнародних шкіл (зокрема вищих). Політика забезпечення якості освіти, декларована в її фундаментальному значенні Європейською асоціацією забезпечення якості вищої освіти (ENQA), має основою підтримку академічної чесності і свободи, унеможливлення академічного шахрайства (Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти, 2015). Із метою об'єднання освітян із 23 країн та здійснення ефективної довгострокової стратегії щодо просування чесності досліджень у Європі 2008 р. була заснована Європейська мережа офісів наукової чесності (ENRIO) [3, с. 91].

Сьогодні освітянська спільнота постала перед новими викликами в окресленій проблематиці – це зумовлено активним використанням штучного інтелекту в наукових пошуках. Штучний інтелект у сучасному світі відкриває безліч перспективних можливостей, як для галузі освіти і науки в цілому, так і для наукових досліджень, зокрема. Відповідно нові процеси приводять до нових етичних та моральних викликів, які потрібно приймати і відповідно напрацьовувати механізми для їх вирішення. Штучний інтелект присутній у просторі академічної доброчесності вже декілька років, проте поява такого сервісу як ChatGPT від OpenAI є яскравим проявом академічної не доброчесності здобувачів освіти та науковців. Чат-бот на основі штучного інтелекту є нейромережею, яка спеціально розроблена і є персональним помічником людини.

Активне використання спеціальних програм для визначення плагіату тексту, написаного як людиною, так і штучним інтелектом, навчання академічному письму, дотримання принципів академічної доброчесності є важливими аспектами проблеми академічної не доброчесності в контексті використання ШІ [4].

Принагідно відзначити, що у Проекті Закону України «Про академічну доброчесність» від 08.01.2024 (*далі Проект Закону*) значну увагу акцентовано на фундаментальних цінностях академічної спільноти: чесність, довіра до результатів академічної діяльності, повага до честі та гідності своєї та інших членів академічної спільноти, справедливість,

послідовне та неупереджене реагування на порушення академічної доброчесності, відповідальність суб'єктів академічної діяльності перед собою, один перед одним і перед суспільством за результати своєї академічної діяльності, рішучість у формуванні та утвердженні культури академічної доброчесності, сміливість у відстоюванні академічних цінностей.

Також слід зауважити, що новації викладені в Проекті Закону України «Про академічну доброчесність», демонструють підвищену увагу до настанов академічної доброчесності, усвідомлення їх як таких, що мають статус імперативів академічної діяльності. Так, відповідно до ч. 3 ст. 32. Закону України «Про вищу освіту» – заклади вищої освіти зобов'язані вживати заходів, у тому числі шляхом запровадження відповідних новітніх технологій, щодо запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових роботах наукових, науково-педагогічних, педагогічних, інших працівників і здобувачів вищої освіти та притягнення їх до дисциплінарної відповідальності.

В свою чергу положення ст. 42 Проекту Закону доповнено нормою щодо відповідальності за порушення академічної доброчесності педагогічним, науково-педагогічним, науковим працівником, у випадках передбачених законом, як додаткової підстави розірвання договору з ініціативи роботодавця, що в свою чергу передбачає доповнення положень ст. 41 КЗпП України. Відповідно ч.1 ст. 41 Кодексу законів про працю України буде доповнено «п. 7. порушення академічної доброчесності педагогічним, науково-педагогічним, науковим працівником у випадках, визначених законом».

Посилення санкцій за порушення академічної доброчесності передбачені і в Законі України «Про наукову і науково-технічну експертизу»: ст. 7 доповнено положенням – «за порушення академічної доброчесності під час проведення наукової та/або науково-технічної експертизи фізичні особи, які на постійній або професійній основі здійснюють діяльність, пов'язані з наданням експертних послуг, позбавляються свідоцтва про акредитацію у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері наукової, науково-технічної діяльності».

Резюмуючи викладене слід зазначити, що проблематика академічної доброчесності є багатовимірною, оскільки вона об'єднує основні цінності та інструменти для її забезпечення. Сьогодні політика академічної доброчесності диктує нові виклики і відповідно в закладах вищої освіти має бути напрацьовано комплексний підхід для всіх учасників освітнього процесу, що включає механізм моніторингу дотримання доброчесності, та ефективний механізм реагування на прояви її порушення. Безумовно, досягнення ефективних зрушень має ґрунтуватися на

нормативно-правовому забезпеченні з урахуванням міжнародного досвіду розвинутих країн в цьому аспекті.

Література:

1. Паризьке комюніке. Париж, 25 травня 2018 р. URL: <http://surl.li/itmsea>
2. Римське Міністерське Комюніке. Рим 19 листопада 2020. URL: <https://erasmusplus.org.ua/news/pereklad-materialiv-ministerskoyi-konferencziyi-zpytan-rozvytku-bolonskogo-proczesu-19-11-2020-mrym-online/>
3. Уманець О. Академічна доброчесність як маркер сучасної освіти: світовий та національний виміри. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 71, том 3. С. 89–96.
4. Філіпенко Л. В., Думанський О. В., Козак О. В. Академічна доброчесність в науковому та освітньому середовищі закладів освіти України: погляд крізь призму наявності штучного інтелекту. *Академічні візії*. Вип. 19. 2023. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7966703> (дата звернення 04.03.2025).
5. Проект Закону України про академічну доброчесність (від 08.01.2024). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43481> (дата звернення 04.03.2025).

АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА ТА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ШЛЯХ ДО ЕТИЧНИХ СТАНДАРТІВ У НАУЦІ ТА ОСВІТІ

Колодій С. К.

*старший викладач кафедри підприємництва і маркетингу
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси, Україна*

Академічна культура є фундаментом існування та розвитку академічної спільноти. Будучи першоджерелом академічної доброчесності вона забезпечує етичність та прозорість у навчальному та науковому середовищі, є основою для формування довіри між усіма учасниками академічного процесу та сприяє розвитку науки і освіти.

Питання формування академічної культури сьогодні мають велику актуальність. Хоч вже пройшло досить багато часу від початку